

S R Đ

God. III.

Dubrovnik, 30 Aprila 1904.

Br. 8.

IZ RENESANSE.

Slike iz bokaškog života.

— Vicko Matov Tripković (Podnopoljski). —

VII.

(Kraj).

1.

Bilo je u jutro oko sedam i pò trećega maja 1902. Sunce je bilo ogrijalo Muo, Prčań i Stoliv, a otočić Gospe od Škrpjela i sv. Đorda kao dva galeba pozlaćenih krila kupala se ispred Perasta, preko kojeg je već poodavno Febo kola nagnao niz Dražin Vrt polubiv Bajovu Kulu do na Mramore i prvim zrakama milovao rt sv. Matije u Dobroti. Uvalom Lute u sjeni visoke strme planine razlijegahu se teški udarei maļa, što djevičansku lit Raškova brijega pretvarahu u kolni put. Po gatima ispred svojih palata šetala se dva konta, Dobročanina, koji kada su u stranom svijetu jedan bi za drugog poginuli, ali čim uđu kroz Verige jedan na drugog gledaju kao najkivniji dušmani. Ni „dobro jutro“ jedan drugom da će nazvat! Ne jer se mrze, nego svaki hoće da je njegov grb stariji, pa očekuje da ga prije drugi pozdravi. Ta dva konta nijemo slušahu one udarce s Raškovog brijega. Udarei ti budahu u duši njihovoj uspomene iz mladosti njihove. Brzo će da nestane tamo gustih grmeņa, koji bi dosta toga znali povijedati! Brzo će Dobrotom upregnuti pomamni vraneci voditi u kočiji stranca, da gleda njihove puste palate, a njih konte sažalaćenem motri! I bi im u duši teško, kao što je teško u duši vlastelinu dubrovačkom, kad vidi mladu Konavoku ispred hotela „Imperiala“ i kad mu Švaba gleda kneževu odijelo ovješeno u ormaru muzeja njihovog.

Glas Mitra kruvara, koji vikaše, što ga grlo nosi: „Beškota bijeloga, binica, kruva, kru... va!“ bješe izmamio iz kuće Janku Tripovu i komšinicu joj Maru Špirovu da prifate hleb. Jozo Tomašev iđaše putem noseć u ruci košić mušala, koje je malo prije ubrao zagaziv u more pa prevrćuć po plitkom dnu kameće.

— Dobro jutro! — nazva on prolazeć mimo Janku Tripovu i Maru Špirovu.

— Dobro ti Bog dao! — prijatno mu odgovore obje noseć u ruci taj čas kupljeni kruh i hodeć s vrh gata prema ņemu, pa odmah Mare Špirova prifati:

— Danu jà, Jozo; ubrao si baš lijepih mušala! — gledajuć Jozov košić.

— Eto jesam, šjora, naredila mi ih konteša Mare, pa kako sam imao da nešto rečem Lazu u mlinu, a ņega ne bilo tu, nego u potočilu kod ovaca, dok je šlegao ja ih usput ubrao ispod crkve — odgovori Jozo Tomašev zaustaviv se, a prevrćuć mušle u košiću kao od zabune, što ih je došao fatati u tudem selu.

— Neka ga jà, dobro moje! I tako ih ima sva sila! Bole ti, nego Mułanin! A oće li se konteša Mare koliko zadržat doma? — nadoveza Janka Tripova.

— Oće, šjora; konteša mi je rekla da ne će više u Triješće, jer joj tamo vazduh ne prija. A i jest, spala je da je nije poznat — odgovori Jozo Tomašev uprijev kažiprstom u lijevi, a paocom u desni obraz, da pokaže kako je omršala.

— Šjedni malo jà, šjedni! — ponudi ga na to Mare Špirova sijedajuć na pižuo ispred kuće, pa nastavi: — A konte Krsto, oće li se on zadržat koliko?

— Ne znam Vi za pravo reći, šjora; ali oće najmaņe jedne petnajest dana, jer će bit kum vjenčani kapetan Niku, a naviješteņe u crkvi bilo je jučer za prvi put — odgovori Jozo Tomašev donijev kamen, pa sijedajuć na ņ do moga Janke Tripove.

— Vidiš, vidiš, kod vas tamo — i pokaza rukom Raškov brijeg — jučer je bilo naviješteņe u crkvi, a mi amo ništa o tome ni da čujemo — reče Janka Tripova čudeć se kako preko Raškova brijega slabo glasovi dolaze, pa nastavi: — Dakle

konte Andro pristao, a Ńeže Tripova neki dan, kad sam bila kod Ńe u posjeti, rekla mi da od toga ne će bit ništa!

— Što se babi šćelo, to joj se i šćelo! — odgovori Jozo Tomašev, kojemu se Ńježe Tripova bila zamjerila, jer ga je otrag desetak dana, kad je lovio kamenice u Ńezinom mandraču, išćerala.

Jao, jao, Jozo, što zboriš! — tobože koreć ga reće mu Mare Špirova gurnuv latkom Janku Tripovu.

— Nije nego ću krit istinu, šjora; a svak zna da je šćela tisnuti kapetan Niku ćer! — obrani se Jozo Tomašev.

— Svak gleda da mu Bog pomože, moj Jozo! a jes zaćudno mi je da je konte andro pristao, da Slavja pođe za kapetan Nika. Nije davno da ga je bio poslao ća s „Đurka“ radi onoga zlosrećnoga Vasosa — poće Janka Tripova da izmami još koju novost od Joza Tomaševa.

— Što zaćudno, šjora! Ono što ga poslao s „Đurka“, bilo, pa prošlo: a sada je u tri mjeseca kapetan Niko isplatio kontu Andru i kontu Krstu „Štit“. Tako je povijedaćo kapetan Ivo ispred crkve — reće Jozo Tomašev kapeticama, koje su kimala glavom u znak odobreća.

— Tako je to, dobro moje, tako! To isto mi je sinoć Špiro reko — odvrati Mare Špirova.

— Blaženi interes! — primetnu Janka Tripova skupiv usnice. „Štit“ je bio u ćetrdeset i pet dana prevećo sedam stotina ruske vojske u Port-Arthur, a ne u Vladivostok, kako je bilo u poćetku utanaćeno, i to za 180.000 rubaļa. Tu dobije kapetan Niko Sokolović nalog da preveće još jedan batalon iz Odese. Došao on u Odesu, a „Baćuška“ ga dekorao i jer mu više ne trebalo šilati vojsku u Kinu dao mu 90.000 rubaļa otšćete. Tada mu konte Andro dao nalog da krene put Triješća, a kapetan Niku, da ne ide prazan, pođe za rukom da ukrea 3700 tonelata žita i prenese ga u Triješće, deset franaka po tonelati. Kapetan Niko je bio to ućinio na svoju ruku. Srećom principali nijesu trebali „Štit“ odmah, i tako im kapetan Sokolović kao u šali donese nenadanu korist od 37.000 franaka. Govori se da je konte Andro tom prilikom od milića plakao i da je kapetan Nika zagrlio, ali mu ni novćieća nagrade ne dao.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Janka Tripova, Mare Špirova i Jozo Tomašev prekidoše razgovor i praćahu očima mušansku barku, koja se vozaše blizu samanoga kraja put Oravca. Kad im je nesta iz vida iza gata kapetan Rada, upita Janka Tripova:

— Danu, Jozo, koji su ono s kontom Krstom u barei?

— Inžinieri, šjora, što ih je konte doveo sa sobom iz Triješća, da ispitaju neku rudu u Kamenarima — odgovori Jozo Tomašev.

— Rudu, je li? Jao, to će i on početi kao i pokoñi konte Ilo kopat minijere — oglesi se Mare Špirova.

— E što ćeš, dobro moje, raea je raea! — odgovori joj Janka Tripova.

— Rudu će ispitat samo onako usput, a glavno je kontu Krstu da mu ti inžinieri izmjere koliko potok Luta ima koñskih sila, jer on misli gradit ta nekakve fabrike. — htjede se popraviti Jozo Tomašev.

— Fabrike je li? Zle mu fabrike! samo da mu ti inžinieri ne iziju i kosti, kao što su onome notaru u Kotoru — reče Janka Tripova na to, pa nastavi: — Nego, moj Jozo, mi te zadržale, a konteša čeka mušle!

— Ima još dosta do podna, šjora! — odgovori Jozo Tomašev, i razgovor bi se bio još otegô, da nije iza teze banuo šjor Špiro, listonoša, s pismom Janki Tripovoj od muža joj, a Mari Spirovjoj od nekog vjetrovnika.

2.

Bješe jedne julske večeri te iste godine. Sunce je bilo zašlo za stolivskom gorom, a vrhunci planina kotorskog zalijeva kupahu se u grimiznoj boji. Niz gorska bila spuštala se ružičasta koprena i sve neodregjenijom bojom zastirala predmete. More bijaše mirno kao ule, samo se gdje i gdje ufatile na ņemu mrske, što ih večerñi lahorić s kraja nabrao. Poslije dnevne omare zemlja je bila počela slobodnije disati, i vodene se pare š ņe površja lagano dizahu.

Niz Trojicu silazio doktor Šestokrilović na koñu vraćajuć se iz Grbla. On je bio tog dana po župi obašao desetak bônika. Krenuo u cik zore iz doma; ne počinuo nego sahat o

podne kod kneza Bojkovića u Višnevu, već hodio po sunčanom rozopeku iz sela u selo čitav božji letni dan, a ne osjetio ni kakva umora. Veselo, kao Đurđev dan, razmišljaše o plemićima u opancima bješe došao do Trojice; nego što bliže dolazашe moru i što se više fataše tama, njegovo lice sve mrkije bivaše. Večerni uzduh, kroz koji s više pronicavosti gledamo u dušu lucku, polako otkrivaše mu sve dosjetke, kojim se ljudi gledaju jedan drugomu približiti; i bi mu žao. Pade mu na pamet, kako može puki ljudi slučaj njih dvoje odijelit, za navijek rastavit, a bili su se rodili pod istom zvijezdom, a priroda ih bila stvorila da sačinjavaju jednu cjelinu; i tuga mu se obavije oko srca. Dvadesetak radnika, što Bokela, što Talijana, koji su cijeli bogovetni dan tesali kamen, prodoše mimo nega čuteć mramorke, kao da idu u sprovodu. Noge im klecahu u koljenima od napornog rada, a neki se od njih teturao kao pijan, i ako nije tog dana no vode okusio. Doktor Krile ih pozdravi, a oni u čudu da ih gospodin pozdravlja, nijemo mu odzdravili skidajuć slamnate podrte šešire. „Ovim ljudima ne pada na pamet da se prepiru o narodnosti!“ reče u sebi doktor Krile za čas razvedriv se kad okrenuv koča pod sobom ugleda kitne Škalare, starinski Kotor, trudni Muo, pitomi Prčań, plemenitu Dobrotu i viteški mu rodni Perast, gdje kao labudovi na igalu jezera unaokolo okićena lovorikom poćivaju, a slike im se kupaju. Gledajuć te labudove Krile se dao opet u razmišljanje. Vidaše u mašti svojoj brodove usidrene ispred palaća dobroćkih i prčańskih. Sjećao se iz djetinjstva kapetana širokih, svilenih čakšira s patentom na glavi, a ćibukom u ruci, koji su bili slavleni po cijelom svijetu radi svojeg znańa i umjeća mrnarskog. Od tih živlaše još cigli jedan, kao što i jedan jedini od stotine brodova bješe ostao, da ga mlada generacija gleda, kako se pod lutom raspada. „I mi smo dosta krivi tome!“ reče u sebi Krile, a laka rumen proli mu se obrazom. Kad dode na okuk zadnje uzvojnice lověnskog drumay sumrak se bješe ufatio jak i jedva se mogahu još razabrati predmeti u kitnoj dolini Škalara. Još malo, a uvalom se razliogegao srebrni glas zvona, što javlaše „Zdravu Mariju“, i Krile prolazeć mimo kolibu ću kroz otvoreni prozorčić sitni glasić djeteta, što za majćinim moľaše pozdrav Gospi, pa i nehotice

www.UNILIB.BE

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

škinu klobuk i prekrsti se, a iz arle ispred kolibice dah bo-
sioka i čemina prosu se po ņemu i vedraše mu dušu sve dok
nije došao do seoskog grobla. Na jedan put stvori mu se slika
ņena pred oči. Ona je tu ležala. Ona ņegova prva ljubav.
Kao gimnazijalac hodio je prevrćat kameņe po ledini, škalar-
skoj i ufaćene kukce metao u boćicu s alkoholom, što mu dao
profesor Rako. Tu je upoznao ņu, čobanicu. Sprijateljili se, za-
volili kao rodna braća i ona mu pomagala kupiti kukce. Jed-
nom ih kiša zatekla i ņih dvoje sakrili se od nevremena u za-
puštenoj pojati. Kupeći ovce bila je ona prokislá, a on je pri-
vinuv je k sebi grijao. . . . . Od onoga dana nije ona bila više
ona. Nekako prozebla, nekako čudno kašlucaše. Jedva se dr-
žaše na nogama, ali isto čuvaše ovce; a on — sjeća se kao da
je to jučer bilo — hodio isto kupiti kukce, i ako više nije
učio zoologiju. . . . . Bio je u sedmom gimnazijskom razredu i
čitajuć Brankove pjesme bješe podranio jedno proletno jutro
put Škalara, kao obično kad ne bješe škole. U Lukačevini
pasle Lucijine ovce, jaņci se po zelenoj livadi igrali, a duduka
čobanski izvijao i popuņao idilu. Nego Lucije nigdje ne bilo.
Biće se sakrila — rekao u sebi Krile — i upitao mlado čo-
banče gdje je ona. Ovaj najprije raskolači oči, a onda kroz
plač pokaza put svježeg humka na grobištu dole. . . . . Svega
se toga sada sjeti doktor Krile i zaželi da sjedne na prvi ka-
men, što mu pod noge dode, pa da se na ņemu sitan isplaće.
Nego to potraja samo tren, i on ispraviv se obode koņa, pa u
kasu dojaši do kotorske obale.

Jedan sahat poslije toga odmicala se od Kotora muľanska
barka s doktorom Krilom. Vesla pod vještom mišicom vozača
sjekla su jednoliko mirnu površinu zalijeva, u kojem se kupahu
zvijezde i gdje gdje uz igalo slabo svijetlo, što dopiraše kroz
prozorčić sobe, u kojoj majka na poćinak spremala djeću uz
ono ņihovo nećkaņe i plač, koji se gubio u bašti oko kuće; a
zalijev se zajedno s tom dječom šikao u letne noći san sve
više i više što se čamac približao Perastu ostavljajuć za sobom
srebrnastu brazdu.

LIJEČNIK I ZA NEVOĻU.

Komedija u tri ata. (Kraj).

AT TRECÍ.

Šena šesta.

Kata, Anica, Reno, Đono i Petar.

Kata. Gosparu, ovdí gospoda hoće da se malo prošeta.

Petar. To će joj dobro učinit... Podi, *signor spiziere*, i vidi joj malo *pölas*, za da se paka porazgovorim s tobom i *prokonsultam* više ñe nemoći. (Ovdí Petar vodi Rena na dnö *palka* i stavljajući mu ruku na ramena hita ga za bradu i obrće mu *řacu* put sebe, za da može Đono i Anica slobodno govorit i, kad god se Reno obrće, za pogledat na kćer, on ga priteže za bradu i ñe dava mu da gleda, a u toliko ga zadrži s ovijem što s ñim govori). Ovo je jedna jaka i *sütilla kvestijon* medu liječnicima, to jest iznaé, je li da su lašne žene za ozdravit nego ljudi. Molim te poslušat više ovoga, ako ti je drago. Jedni govori da jesu, a drugi da nijesu, a ja govorim da jesu i nijesu, zašto, bjuši *umóri* tmasti, koji se nahodu u *temperamentu* ženskomu, budu uzrok da strana živinska hoće svegđ da zapovijeda strani ćućećoj, vidi se, da razlikost ñihovijeh *opini-jóni* sva visi od nakriva krećaña od okoliša¹⁾ mjeseećvijeh; i kako sunce, koje izmeće svoje zdrake više unutrñe šupline od zemle, nahodi...

Anica. Ne, nije stvari koja mi može činit promijenit moju misö.

Reno. O, ö! Kći mi je progovorila! O, što hoće rijet dobar ćovjek! Koja je ova krepost u ñemu! Kako ti sam držan, gosparu, za ovu *küru*, koju si mi učinio, i s ćijem da ti odvratim za službu, koju sam primio od tebe?

Petar (prošećivajući se pö *palku* i čisteć čelo). Ovo je jedna nemoć, koja me *köstala* krvavoga truda.

Anica. Jest, moj ćaće, progovorila sam; ma sam progovorila za rijet ti, da ja ne ću nikoga drugoga za vjerenika, osvem Đona, i da sve što činiš, da uzmem Frana, sve je zaludu.

¹⁾ Ovaj je govor preveden skoro doslovce; prema tome stoji *ökoliš* za *cercle, cerchio, der Kreis, krüg*. Nije li to zbiļa zgodna riječ za to?

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Reno. Ma...
Anica. Nije ništa, što me može izvaditi iz odluke, koju sam uzela.

Reno. Kako?...
Anica. Svi razlozi, koje mi možeš donijeti, ne služu; mogu bit najlepší.

Reno. Ako...
Anica. Možeš se ne truditi, govorim ti, er ćeš bit izgubio sve riječi bez ikakve koristi.

Reno. Ja...
Anica. Ovo je jedna stvar, koju sam već odlučila.

Reno. Ma...
Anica. Oblast očina ne dopire dotle, da me možeš usilovati; da uzmem, koga ja ne ću.

Reno. Ja imam...
Anica. Ti možeš činiti i mučiti se kako ti drago.

Reno. U...
Anica. Moje sree ne će se podložiti takoj tiraniji.

Reno. Znaš...
Anica. Prije ću se zatvoriti svega moga života u jedan manastir, neg' li se prignuti bit vjereña za jednoga, koga ne ljubim.

Reno. Ma...
Anica (govoreći s načinom za smestiti onoga, s kojijem govori). Ne, ne, po nijedan način. Sve je zaludu; gubiš vrijeme i ne ćeš učiniti ništa. Ovako sam odlučila.

Reno. Koja je ovo *tempesta* od riječi! Ne možeš joj odolet. Gosparu, molim te, čini joj opet da zanijemi.

Petar. To je veće što ne mogu ni ja učiniti. Sve što bi mogô učiniti, za služiti tvoje gospostvo, jest, ako zapovijedate, da učinim da ogluhine.

Reno. Zahvaljivam ti. (Anici) Cijeniš li ti?...
Anica. Ne; svi tvoji razlozi ne će dobit ništa u momé sreću.

Reno. Ti se imaš udat za Frana večeraske.
Anica. Prije ću se udat za smrt, neg' li za ñega.

Petar. *Via*, ne mućite se. Pustite mene proljećiti ovi posô. Ovo je jedna nemoć, koja joj je smela svijest; ma ja znam lijek, koji joj je od potrebe.

WWW.UNILIB.RS Reno. Je li koji način, gosparn, s kojijem biste mogli ozdravit još i ovu nemoć od pameti?

Petar. Jest; pustite mene: ja imam lijeka za svašta i služiće nam i naš *spìčar* za ove *kùre* (zove Đona i govori mu jednu riječ). Ti vidiš, da pomamu koju ima za ovežijem Đonom, to je sasvijem suproč onemu što hoće né otac, da nije kad gubit vremena, da su se *umóri* na taki način podigli i razràkali,¹⁾ da je od potrebe, bez iščekivat ni malo, iznać koji lijek ovoj nemoći, prije nego otide na gore. Ja ne nahodim ovdí nego jedan sam lijek, to jest: uzmi jednu *prèzu* praha od „bjež-uput“ i izmiješaj ga kako *tòka* s jedne dvijè unće *frèške* ženidbe, pak učini sve to ù piñulice²⁾ i daj joj da proždere. Može bit da će joj bit trudno iz početka uzet i da će se nevat; ma ništa ne haj: ti si čovjek vješt u ovemu poslu; u tebi stoji, kako ćeš joj učinit da uzme. Neka ih oblo proždere; utisni joj, kako bole znaš i umiješ. Pođi s ñom i čini joj da se prošeta po *dardínu* za da pripravi *umóre* za lijek, koga ima uzet, a u toliko éu ja pòstát ovdí s né ocom. Ma, više svega, ne gubi vremena. Što imaš činit, čini. Lijek, brz lijek, osobit je za né nemoći.

Šena sedma.

Réno i Petar.

Reno. Koje su *dròge*, gosparu, one koje si naredivò? Čini mi se da im nigda nijesam čuo imena.

Petar. Ono su *dròge*, s kojijem se služim, kad je velika potreba i kad veće pripre.³⁾

Reno. Jesi li igda vidio djevojčicu onako svevolnu, kako ñu?

Petar. Djevojčice su veće putà malo tvrdoglave.

Reno. Ti ne možeš vjerovat, kako je zamahnitala za tije-
jem Đonom.

¹⁾ Razràkat se = razigrat se, razmahat se. — Čuje se još u Dubrovniku.

²⁾ Piñulica-e = pillola; die Pille. — Tako se i sad govori u Dubrovniku. — Riječ je lijepa i nužna.

³⁾ Kad pripre = kad je pogibio života; kad dogori. — Zajsto lijepa fraza, a govori se još u Dubrovniku.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Petar. Velika vrućina od krvi čini to u čeladi mladog i koja su saviše živa.

Reno. Ja, za mene, po tom sam obaznô silu od ove ljubavi, uzeo sam ončas, i tako slijedim, čuvat moju kéer i držat je zatvorenu. Nego što cijeniš?

Petar. To si pametno učinio.

Reno. I lijepo sam s tezijem učinio, da jedan s družijem ne ima česa činit ni mañe znat jedan za drugoga.

Petar. Vrlo dobro.

Reno. Bila bi se dogodila koja klopotàrija¹⁾, da sam je pustio da se oni mogu vidjet.

Petar. Bèz dubija.

Reno. I kakva je, ja znam da bi joj *bàstalo* uteć zajedno s ñim.

Petar. To vrlo *prùdento* promišlate.

Reno. Bio sam *avizan*, da je činila sve što je znala i mogla za s ñim govorit.

Petar. Måhnitice!

Reno. Ma će samo lomit zube zaludu²⁾.

Petar. O, o.

Reno. Činiću ja, da ga ne može ni vidjet.

Petar. Ne ima je s ludijem činit i ti znaš ñeke klance, o kojijem ona nije ni čula govorit; ti si bistar koliko je dosta. Bog mi te podržô u životu.

Šena osma.

Lûka, Réno i Petar.

Luka. Bre, tu ti je toliko: kéi ti uteće s ñe Donicom, oni, koji je bio obučen i napravljen na spičarsku. Ono ti je baš Donica ñegovom glavom i to ti je sve naòputio³⁾ taj gospodar liječnik.

¹⁾ Klopotàrija-e = macchinazione, böser Anschlag. — Čuje se u Dubrovniku i glagol: sklopôtat.

²⁾ Lomit zube zaludu = mućit se zaludu. — Nar. fraza u Dubrovniku.

³⁾ To ti je sve on naòputio = on ti je sve to skuhao. — I ovo je, vidi se, narodna fraza.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
Reno. Kako? Ovako me *asašinat*?! Ho'mo ončas¹⁾ na sùdijà (*sic*), da zabranu po svijem vratima od grada, da im ne dadu izit. A, *baron disgraziato!* ne brini se; činiću ti ja, da te pravda pedepše.

Šena deveta.

Điva, Petar i Lûka.

Điva. Moj Bože! Koliko sam istrudila za upravit ovu kuću! (Luci). Reci mi malo, ako znaš, što je od onega liječnika, na koga sam vas naputila?

Luka. Evo ga ovdí. Sad ée, do moje glave, na vješala.

Điva. Kako? Moj muž na vješala! *Ajneh!* Što je, crna, učinio za bit obješen?!

Luka. Činio je, da dignu kćer našemú gosparu.

Điva (Petru). *Ajneh!* moj dragi Pero! je li istina da imaš bit obješen?

Peta. Eto vidiš. Ah!

Điva. I pustićeš da te objese prid toliko čeladi?

Petar. Da što hoćeš da učinim?

Điva. *Almanko* da si bio dospio posječ ono gòre, što smo *afitali* i skupio ono drvacà; ne bi mi se tolika tuga sada dogodila: ne bi ni polovicu oúučela.

Petar. Ukloni se ženo, duše ti, er mi cijepaš srce na dvoje.

Điva. Ne, ne; hoću stat, moj Pero, za pomoć te da se ne strašiš umrijet i ne éu te ostavit, dokle god te ne vidim da visiš.

Petar. Ah!

Šena deseta.

Đono, Anica, Kàta, Luka, Réno, Petar i Điva.

Dono. Gosparu, vidite Dona prid Vašijem očima, koji je došò za pridat Vam Anicu u Vaše ruke. Mi smo bili namislili obodvojica utec éa zajedno i oženit se; ma ova naša sprava dala nam je način, da se skladnije podnesemo. Ja ne

¹⁾ Ončas = odma. — U Dubrovniku; sad se više ne čuje.

pretendam ukradom¹⁾ dizat Vam Vašu kćer, nego hoću bit je primio iz Vašijeh ruka. Ovo što ću Vam rijet, gosparu, jest da ovezijem časom primio sam knjige, u kojijem sam razumio, da mi je umro *dindo* i ostavio me *erede* od svijeh *negovijeh* dobara.

Reno. Gosparu, arajdavam se²⁾ na tvoju skladnost i s velikijem veselem davam ti moju kćer.

Petar. Liječnik se raspri³⁾ vrlo!

Điva. Pokli ne imaš bit obješen, zahvali mi što si izišo bit liječnik, er sam ja, koja sam nastojala za dobiti ti tu čast.

Petar. Tako je. Ti si, koja si nastojala za dobiti mi, ne znam sad na pamet, koliko dobrijeh štapa pò *škini*.

Đono. Toliko je na dobro izišlo, da ne imaš uzroka iskat nikakve osvete.

Petar. Praštam ti i báte i sve, za ono što si me ovako na visoko uzdigla. Ma se spravi, od sad unaprijeda, s velikijem obzirom i *rispetom* prohodit sa mnom . . . s jednijem čovjekom od moje vrste . . . i misli, da od *rabije* i ijeda jednoga liječnika imaš se vele veće strašit, nego možeš igda u tvojoj pameti dohitit.

Svrha od „Liječnika i za nevoju“.

Tumač

(III. čin).

afitat = unajmit.

almanko = barem, dajbudi.

animô-ála = živina.

asašinat = ubit.

baron disgraziato! = nesrećna hulo!

běstija-e = živina.

bokunić = komadić.

čekin-ina = dukat.

che avessi i. t. n. = kano da si na-

puhao mješinu.

come natural i. t. n. = kano naravna

plima i oseka

morska.

con perdonanza = da prostite.

con questo i. t. n. = tjem na dru-
gi svijet.

con riverenza parlando = s oprošte-
njem govoreći.

con tutto cargo i t. n. = sasvijem su
ispraznili moj špag.

¹⁾ Ukradom = kradom. To je prislov, a cijenim da nije poznat. — U Dubrovniku se više ne čuje.

²⁾ Arajđavat se = veselit se. Riječ naše korenike (koren: raj), a još se u Dubrovniku čuje.

³⁾ Râsprtit se = oslobodit se pogibli. — Biležim ovu frazu, jer ne mnim da je poznata u tom značenju.

da Perasto = iz Perasta.
 de ste paciugherie = takijeh ba-
 barija.
 diskret = uomo segreto, ver-
 schwiegen.
 drôga-e = lijek.
 dûrat = trajat.
 dârdin-ina = vrt.
 èrede-a = baštinik.
 fâca-e = lice.
 fâlit = pogriješit.
 frešak = brz.
 impjaštar-tra = tvor. — Vidi: L.
 Zore: „Paletkovañe“
 pod riječi „mehlema“.
 jûsto = ravno.
 kâšija i sena = lekovite trave.
 kjâro = bistro.
 konsultat se = pitat savjet, posvje-
 tovat se.
 kôrta-e = dvorište.
 kôstalo me je = stalo me je.
 la sua povera mare = ñegova bijed-
 na majka.
 l'avè indovinada i t. n. = pogodili ste
 taman kako je.
 otit u sve što je mâlana = poći s
 vragom.
 operacijon-óni = djelovañe (lijeka).
 pâlak-âlka = palco scenico, Bühne.

pêrla-e = biser.
 per mare i t. n. = po moru i po
 suhu.
 persona = osoba,
 pèruka-e = vlasulja.
 precijoz = dragocjen.
 prèparan = biva: sir, u kome su
 umiješani lijek.
 prèza-e = onoliko praha, što možeš
 zahvatit su dva prsta.
 prokonsultat se = vidi: konsultat se.
 prùdentò = razborito.
 pûrgat = čistit.
 qual cosa de speziaria = kakav lijek.
 rispet-a = počitañe.
 signor spiziere = gospodine lekar-
 niče.
 spicijâr = vidi: spičar u I-om činu.
 stâ amalada in letto = bolesna je
 u posteli.
 strapacat = vidi: lstrapacat u I-om
 činu.
 sùtilâ kvestijon = škakljivo pitañe.
 Ši, šjôr, ši = dà, gospodine, dà.
 šjôra = gospoda.
 šjôr caro = gospodine dragi.
 temperamenat-nta = ćud, narav.
 tèmpesta-e = oluja.
 ûnča-e = stara mjera, koja još služi
 u lekarnici.

Popravci.

U komediji, koja svršava današnim brojem, potkrale su se ove po- greške:

Strana 169 op. 3.)	: Naholečit	: popravi	Nakolečit
„ 7.)	: è	„ è	
„ 173 (prva vrsta odizgò):	i ñesto	„ ñesto	
„ 176 (11-a „ „):	A to	„ A te	
„ 181 (tumač)	: diboto	„ dibòto	
„ 182 („)	: maestro = vidi op.	„ maestrò = vidi op.	
	4, str. 182		4, str. 168
„ 214 (3-a vrsta ozdò)	: Bjùši	„ Bjùši	
„ (4-a „ „)	: za maskaru	„ za maskaru	
„ 258 (posledña vrsta)	: li	„ ali	
„ 296 (13-a vrsta ozdò)	: ipocrisiò	„ ipocrisia	
„ 297 (8-a „ odizdo)	: serviziotti	„ serviziali	
„ („ „)	: pakottale	„ pallottole	
„ 298 (10-a „ ozdò)	: od bestije	„ òd bestije	

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

РАД, СМРТ И БОЛЕСТ.

— Лав Н. Толстој. —

Легенда.

Код јужно-американских Индијанаца постоји ово предање.

Они веле, првобитно је Бог створио људе тако да нијесу морали ништа да раде, да им нијесу требали домови, одијело и храна, нико није знао за болест, и сваки је живио по сто година.

Пошто прође неко вријеме, зађе Бог да види како људи живе. Имао је шта видјети. Мјесто да се животу радују, били су само побринути за своје сопствено. Ја, живљаху у међусобној кавзи и гложењу, уопште бјеху живот тако начинили да су га проклињали.

Онда рече Бог себи: «То је с тога што сви живе раздвојено сваки за се.» Па да би довео ствар у ред, удеси он тако, да људима постаде немогуће живјети без рада, већ да морају, ако не ће да помру од глади и студи, зидати себи домове, земљу обрађивати, жита и плодове сијати. «Рад ће их понова сјединити», мишљаше Бог, «та просто је немогуће да сваки сам за себе посуђе гради, сије и жње, преде, че и рухо сиправља. Мораће увидјети да што сложније буду радили, да ће у толико и рад њихов бити плоднији и живот пријатнији; а то ће их понова сјединити.»

Протече опет неко вријеме и Бог понова сврати да види да ли се људи животу радују; али они живљаху још горе. Радили су истина један с другим — друкчије се није ни могло — али то не бјеше заједница свију, већ само распарчане гомилице, које се трудиле да једна другој одузме и омете рад, тратећи у међусобној борби вријеме и снагу; а при том је свима ишло рђаво. Када Бог видје да ни то није помогло, ријеша се да удеси тако, да људи не знају за смртно вријеме, већ да могу свакога тренутка умирати. Он им саопшти своју одлуку. «Кад буду знали да сваки од њих може свакога часа умријети, мишљаше Бог, онда, већ из саме бојазни и бриге по свој живот, који се може сваког тренутка угасити, не ће више један другог књићити и одмјерене часове загорчавати.»

Али не би тако. Дошав понова на земљу видје Бог да је живот људски још гори постао. Они што бјеху јачи од других, користеше се околношћу да сваки може у незнано вријеме умријети, па потчињаваху слабе убијајући једне, а другима пријетећи смрћу. А живот постаде такав, да снажни и њихови потомци у опште нијесу радили, већ чамили од досаде; док су напротив слаби радили преко своје снаге тужећи, како немају времена за одмор.

Слаби се бојашу јаких, па их мржаху, и обрнуто — тако да живот постајаше све бједнији. Када то Бог видје, рјеше се да употребе још посљедње средство: пусти на људе разне бољештине. Мислио је: ако сви људи буду потчињени болестима, онда ће најзад морати појмити да здрави морају имати сажалења према болеснима, па их помагати, како би и њима здрави помогли када они буду болесни. И овога пута остави Бог људе саме себи. Кад се доцније вратио да види како живе, видје да је њихов живот још прњи постао. Оне исте болести које су требале по његовој вољи да људе међусобно зближе, увећаше само још више расцијеп и раздор међу њима. Они који су приморавали друге силом да раде за њих, исто их тако приморавашу и да их његују за вријеме болести, док се сами за болеснике нијесу ни мало бринули. Они пак, који бјеху присиљени да раде за друге и да их његују, били су тако заузети послом, да нијесу налазили ни мало времена да своје сопствене болеснике његују, већ их остављаху без помоћи. Осим тога означеше људи један велики број болести за различне, па бојећи се заразе, не само да бјежаху од болесних, већ се уклањаху и од оних што долазаху у додир с њима.

Онда рече Бог: »Када чак ни то није могло довести људе до сазнања у чему се састоји њихова права срећа, онда нека сами до њега дођу патњама и боловима.« И Бог остави људе саме себи. Оставши сами, живљаху они дуго времена не појимајући да могу бити срећни и да су за срећу створени. Тек у најновије вријеме отпочеше неколико њих схватати да рад не само што не смије бити за једне никакво страшило, нити тешка робија за друге; већ шта више један весели заједнички посао који ће све сјединити. Отпочеше схватати да је, према смртном часу, који свакога тренутка пријети, најбоље ако

сваки човјек — године, мјесеце, часове и минуте, што су му одређене, проведе радосно са свима осталим у слози и љубави. Отпочеше схватати да болести не само што не смију бити никакав разлог за раздор међу људима, већ напротив један разлог више за пријатан узајамни одношај.

Карлсруе.

Предео Д. С. Пијаде.

МУДРЕ ИЗРЕКЕ.

— X. —

1. Мир се налази само у дубравама.

М. Бонароти.

2. Могуће је савладат сваки рђав обичај, само кад се то хоће.

М. Дацељо.

3. Судбина народа зависи од начина како се хране.*)

Брила-Саварен.

4. Зна се довољно да не ваља говорит о својој супрузи; али се не зна довољно, да би још мање требало говорит о себи.

Лароифукол.

5. Мудрост је души оно што је здравље тијелу.

Исти.

6. Будући да земаљски великаши не могу дати ни тјелесно здравље ни душевни мир, вазда се купује одвећ скупо свако добро што они могу да учине.

Исти.

7. Треба више учит људе него књиге.

Исти.

8. Поштена је жена сакривено благо, ко је нашао нек се не бани.

Исти.

9. Јасност реси дубоке мисли.

Вовнарг.

10. Љубав је свемирски архитектат.

Хезиод.

11. Ко је живио један сами дан, живио је вијек: исто сунце, иста земља, исти свијет, исти осјећаји, ништа не паличи више данашњему дану него сутрашњи.

Ла Бриер.

*) Могло би се надодати: „и како станују“.

SITNICE IZ DUBROVAČKE PROŠLOSTI. (3)

Tatovi u Dubrovniku iza velike trešnje.

— A. Vučetić. —

Dubrovnik bijaše postao bogat pomorskom i kopnenom trgovinom; cvjetale su također i neke grane industrije; tkaonice svite i raše bijahu na glasu; novaca, zlata i srebra bijaše mnogo kod vlastele, građana, crkava i manastira; u Dubrovniku bijaše i trgovaca sa strane, Holandana, Izraelićana i drugih naroda; u Dubrovniku bijaše na skladištu mnogo svake trgovine; trgovačko dopisivanje u Dubrovniku obavlaše se mnogo ćirilovicom; ugovori između trgovaca, računi, priznanice dugova i mijenice pisahu se i ćirilovicom; bijahu svi znakovi da će se blagostađe i dalje održati i razvijati. Javni red bijaše uzoran u Dubrovniku; vlada je plaćala najmljenike iz krajeva ugarske krune pod imenom „barabanti“, da kao vojnici i oružnici čuvaju red; a barabanti bili su pod zapovijedi svog kapetana. Kad iznenada velika trešnja 6. aprila 1667. uništi sve blagostađe, sve nade, vas red. Kao da trešnja nije bilo dosta da sunovrati Dubrovnik, jer nadode i drugih nevođa, kao požar, koji obrati u garišta mnoge dijelove grada. Da nevođa preživjelijih Dubrovčana bude još žalosnija, pojaviše se po gradu tatovi iz nižijih slojeva, a i iz najvišijih, koji u općoj zabuni počnu bezobrazno krasti i otimati tuđe, javno i privatno, blago i imanje. Sami barabanti, čuvari reda, odvojiše u ovom nepoštenom poslu.

Onda za trešnje bijaše Grgur kapetan barabanata. Ostali nam poznati barabanti bijahu: Zakarija, Marin Kazač (Chasach), Marko Mladi, Đurica Lešeović i Đivko Nikolin, zet Marka Košpeta. Svi ovi, osim kapetana Grgura i barabanta Zakarije, poštenijih ljudi, okalaše se lupeštinom i otimačinom.

Trešnja bijaše stukla i satrikla poštenog ali nesretnog Zakariju; on ležaše bolestan na Pločama u Lazaretima, gdje su ga bili po svoj prilici drugi milosrdni Dubrovčani prenijeli; u Lazaretima bila je zaklođena i većina Dubrovčana, koji se bijahu spasili od trešnje i od požara.

Dostojni drugovi rečenijih lupeža bijahu Križan ili Gršan, majstor tkaonica u Dubrovniku, koji je kao trgovac još puto-

vao po Levantu, i Antonije Aequedotto i neki selaci iz dubrovačkog „Primorja“, koji su zabilježeni kao „Vlasi“. Sreća je za Dubrovnik bila, da se proti ovijem tatovima našlo poštenijeh ljudi, koji su nastojali da na koji način prepriječe dajbudi djelomice njihova nedjela. Taki je bio i plemić Luco (Luciano) Pucić (Pozza), osim kapetana Grgura i barabanta Zakarije. „Gospara“ Luca nalazimo u našijem bileškama zabilježena kao ufficiale delle cinque ragioni 23. januara 1667., kao člana vijeća Mojenijeh 10. juna 1667. i kao službenika nad „klačinama“ (vapnenicama, krečarama) 18. februara 1668.

Po trešni nastojali su ljudi, koji su bili prožeti ljubavlju domovine i milosrdem bližnega, da bude spasen život i blago stanovnikâ, isto kao što su želeli da se uspostavi red; trebalo je prenositi trgovinu iz carinarnice i iz drugih skladišta na sigurna mjesta, trebalo je spasavati blago i imanje iz kuća, crkava i samostana; ali to bijaše teško prvijeh dana iza trešne, jer je bio zavladao nered, nije bilo još nikakve vlade, te barabanti, po svom zvañu čuvari reda, s „vlasima“, po svoj prilici bremenarima, mješte da prenose stvari na sigurna mjesta, počnu krasti i plačkati na štetu trgovaca i manastira iznenađujući na prvi mah ljudi, koji su u njih imali povjerenja.

Između barabanata odvoje u lupeštini i plačkañu Marko Mladi i Đivko Nikolin, a između „vlahâ“ majstor Križan. Sreća da pošteñe tužnog barabanta Zakarije i kapetana Grgura zapriječi goru štetu, te tako i na temelju pravde, koja se onda vodila u Dubrovniku poslije lupeškijeh nedjela, mi sada, nakon dva vijeka i pò, možemo žigom opariti imena ovijeh tatova.

Ležao je dakle u Lazaretima teško ozleđen tužni Zakarija. Kod ñega se malo dana iza trešne sastanu barabanti Marin Kazač i Marko Mladi.

Oni se iznenada poriječkaju i Kazač na jednom prekori Marka, te će mu reći: „Od one svite, što smo uzeli, nijeste mi dali dio.“ — A Marko ñemu: „A što je bilo? Tri lakta svite; dao sam ti dio; malo te lakata dohodi.“ Bolesni Zakarija to čuje i opovjedi stvar kapetanu Grguru. Tada izade na vidjelo, da su oni dvojica zajedno s drugim barabantima: Đuricom Lešeovićem, Đivkom Nikolinjem, zetom Martina Košpeta (Cos-

petto) i s Križanom, majstorom tkaonica, i s Antonijem Akvedotom plijenili i plačkati po gradu.

Barabanti bijahu odmah prvijeh dana iza trešnje otišli u carinarnicu, da tobože spase trgovcima Žudelima 14 truba (peča) svite i ponesu ih na glavnu stražu na Ploče. Ali Marko Mladi i Divko Nikolin uzmu za sebe jednu od tjih truba, koja je imala 20 lakata, i uprav namjeravahu pokrasti sve druge peče. Nego bila sreća da ih susrete plemić Luco Pozza, koji zapriječiči daju krađu, jer im daruje pet dukata pod uvjet da vrate ostalu svitu trgovcima žudelima. Najveću bezobraznost pokaza Marko Mladi, jer kad ga Marin Kozač pozove da mu dade dio ukradene robe, koju je Marko bio sakrio, ovaj mu odvratil: „Sve mi je izgorjelo, gdje sam bio sakrio.“ Istina je dakako bila, da iza trešnje bio se pojavio požar u Dubrovniku na premnogo mjestu.

Ovi barabanti bijahu pošli također i u kuću Holandana, da tobože spase iz ņe trube (peče) svilenog atlasa. Oni ponesu na Ploče te trube pod izlikom spasavaņa, ali s namjerom da ih sakriju. Nego se umiješa između njih Antonije Akvedoto, te im lijepo odnese jedan kavedac (komad).

Barabanti se sporazumiju s majstorom Križanom, s Antonijem Akvedotom i s „vlasima“, možda isto pod izlikom da odnesu blago na sigurno mjesto. Tako oplijene i oplačkaju neke dumaņske manastire (koludrica) po gradu i otmu nekoliko rastoplena zlata i srebra i prodadu sve što bijahu oteli svite, svile, srebra i zlata majstoru Križanu. Ali nije bilo vjere među ovijem lupežima, te kao što je bio bezobrazan Marko Mladi, tako su bili i drugi s ņim, te nijesu bili dali dijela krađe Marinu Kazaču, svojem drugu. On im se s toga zagrozi, te će im kazati: „Ako mi ne date dijela, poviđeću gospodi.“

Osim ovijeh lupeža bilo je, kako smo naspomenuli, i nekijeh „vlaha“ ili Primoraca, koji su krali stranom na svoj račun, a stranom u dogovoru s barabantima i primali su od njih ukradene stvari. Nih se vidjelo malo dana iza trešnje, gdje nose pred carinarnicom u jednom velikom zamotku bogat plijen. To bijaše dragocjen pojas, okovan u srebro. Taj pojas bijaše, kako je pisano u ono doba, ili ženski, ili žudioski. U zamotku bile su još dvije srebrene bludičice (tacunići, gvan-

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

tijere) i druga dva srebrna predmeta, koji su izgledali kao „napravjela“. Napravjelo je riječ, koje je nazad 70 godina nestalo u Dubrovniku, a značilo je spravu, koja sastoji od stalka, od gostarica za ule i ocat i od drugih sudića, a služi za začinu hrane na stolu. Napravjelo zovu sada u Dubrovniku „eklenice“. I ovom prilikom Marko Mladi odvoji u nepošteću. On zlo uporavi svoju službu kao barabanat i otme vlasima ove predmete s namjerom, da ih sakrije na svoju ličnu korist.

Majstor Križan pode poslije u Mostar te prodade onaj dragocjeni pojas za tisuću jaspri. Ostala krada bi jednako prodana, te Đivko Nikolin, barabanat, kad pode u Carigrad, ponese sobom 600 zlatnijeh dukata od prodane krade, te će pri odlasku nekemu Señaninu kazati: „Kad budem u Carigradu, učiniću zlatne toke.“

Ovo sam pripovidio u glavnome po zapisu istrage, koju su vodili republički službenici o kradi, a ostalo po svojijem bileškama na temelju drugih isprava. Quod non est in scriptis, non est in hoc mundo.

O S V E T A.

Novela iz dubrovačke prošlosti.

Prijatelju Pavlu Orloviću

posvećuje M. de Valois.

(8)

VIII.

U oči je svetkovine sv. Vlasija 1542. Već za rana jutra sav je grad na nogama. Oko sedam ura u jutro sve je vrvjelo po ulicama i tiskalo se pred parčev hram, nestrpljivo iščekivajući velikog admirala da uzdigne barjak sv. Vlasija na Orlandov stup. Upravo u sedam ura, gruvaće topova i zvek bubaña navijesti narodu da se veliki admiral približa uz pratnju gradskih vlasti. Na svačijem licu odsijevala je neka osobita radost i vesele, a veliki admiral, u zlatu i skrletu, pope se na visoku katariku, koja je tog istoga dana u zoru bila podignuta pred svečevu crkvu i na vas glas, dok se svečeva zastava uzdizala, stade izgovarati na talijanskom jeziku molitvu t. zv. laus: „In nome della santissima Trinità, Padre, Figliuolo e Spirito Santo, in nome della gloriosa Vergine Maria, in nome del glorioso San Biagio, nostro protettore, in nome di SS. Pietro e Paolo di Roma, in nome di S. Francesco Saverio e Filippo Benizi, nostri avvocati, in nome di S. Giovanni Battista, in nome di S. Giovanni Evangelista, in nome di S. Simon di Zara, in nome di S. Trifon di Cattaro, in nome di S. Giovanni di Traù, in nome di S. Doimo di Spalato, in nome di S. Genaro di Napoli, in nome di S. Bartolomeo di Lippari, in nome di S. Nicolò di Bari, corpo santo, in nome di S. Angelo del Monte, corpo giusto, in nome di S. Ciriaco di Ancona, in nome di S. Giorgio Genovese, in nome di S. Ambrogio Milanese, in nome di S. Vincenzo di Spagna, in nome di tutti i santi e sante del cielo, vita e vittoria, pace, abbondanza a questa nostra Illustriissima ed Eccellentissima Repubblica di Ragusa, che Dio la salvi e mantenga per molti anni per mare e per terra! Viva s. Biagio!“ Dok je veliki admiral na glas govorio ovu molitvu, za nime su odgovarali u zboru svi pomorski kapetani, a kad je dovršio, vas sakupljeni narod zaori kao iz jednoga grla: Viva s. Biagio!

Na devet ura prije podne narod se bijaše okupio pred dvorom, čekajući trznice. Nakon malo dvanaest djevojaka, koje su radile na gradskoj peći, dođu pred dvor, gdje bijaše već zasio knez i vijeće, noseći svaka u ruci zastavu, a o njoj obješene dvije gostarice ulja i vina, dva kolača kruha, i nekoliko vijenaca sočiva, a na glavi košić pun pogače i maslinovih grana — što je sve znamenovalo mir i obilnost. Kad dođu pred dvor, zametnu narodnu igru uz pratnju svirala i mješnica. Divno je bilo gledati momke u krasnijem dolamama, a djevojke vite kao jele, gdje im na prsima oskaču derdani i prelijeva se bijeli biser. Kad dovrši igra, usta knez iz stola, a za njime i ostali vijećnici, te će u stonu crkvu da slušaju službu božiju. U crkvi se bilo zgrnulo mnogo naroda, a pod samom kubom vila se zastava Matije Korvina, koju je on republici darovao a Niko Pribisalić u grad donio. Iza službe božije narod se mirno razide svak svojoj kući.

Poslije podne bilo je pregledanje vojske sastavljene od selaka iz bližnjih sela Župe, Rijeke, Konavala i s bližnjih ostrva, svi u krasnome odijelu i oružani oštopercima, perjatim sulicama, sjekirama, mačevima, štitovima, strjelama, kopljima, lukovima i drugim bojnim spravama, sve lijepo uvršteni dva po dva pod svojim barjakom, svako selo za svojim vodom; a među njima stajali su poñeki prurušeni ljudi, pjevajući narodne pjesme, a pred svijem selački svirači. Prije nego što će u grad, razdijeliše se u dvije čete, s vodom glavnim na koñu, obučenim po starome običaju u gvozdeni oklop. Sve je ovo davalo svečanosti neko bojno obličje. Tako redom ulegoše u grad, pa tri puta obilazeći svaki put pokloniše se knezu, kojim ih je čekao sa vijećnicima ispod dvorskih svodova, a pucahu iz svojih pušaka pred dvorom i okolo svega grada. Glavni vodja, koji je bio jedan od dvornika, nosio je u ruci zastavu, kojom je svuda po gradu hitro izvijao i lako je okretao. Nakon malo zvona navijestiše da je doba od večerñe, a narod se skupi pred stonu crkvu, ostavivši po srijedi slobodan prolaz, kud su ophodnim redom prošli najprije franjevci i domenikanci, pa napokon i benediktinci, da prisustvuju u stonoj crkvi svečevoj večerñi. Prvi se posadiše na desnu od pjevnice, a na lijevu drugi, dočim benediktinci pristaše uz sakristiju. U toliko dode

nadbiskup s podloženim biskupima, trebińskim i stonskim, i s opatima od Lokruma, od Sv. Jakoba, sa Šipana i s Mleta; posljedni ude knez s malovijećnicima i sa svim svojim dvoranima. Prostrana crkva bila je premalena za toliki narod: Dubrovčanima pridružiše se i susjedi iz obližnjih krajeva, pa i pobjegli dužnici učestvovaše u svetome oduševleńu Vlasijevoj svečanosti, jer ih šticaše razglašena franchisia, po kojoj bijahu za to doba sasvim ravni ostalim građanima i potpuno slobodni u gradu, kao da nijesu nikomu ništa dužni.

Večerńa započne. Zastviraše orgulje, truble, frule i rožnice, a himna se zapjeva uz pratńu muzike. Kad zamnije Magnificat, divan prizor ukaza se svakomu. Dvadeset i pet brastava, sa sviraćima na čelu, redom udoše u crkvu, svako brastvo noseći na poklon općem svecu svijeću i drugih darova, što sve položiše na određena mjesta. Sva ova cerimonija potraja do iza zahoda sunca. Toga dana do kasnijeg doba noći narod je gradom obilazio razdragan i veseo, kao no ti u oči najveće svoje svečanosti.

Osvanu treći februara, sv. Vlaho! Rika topova, veseli zvuk bubańa i zvonâ navijesti zoru novoga dana. Razvijanje zastave i molitva velikog admirala opet se ponovi, tako isto i obred za dobru letinu. Na devet ura zazvoni zvono malog vijeća i pregatâ. Svi malovijećnici, pregati i sva vlastela od preko 30 godina bila su na okupu, jer su imali pratiti kneza na erkovnu službu i nositi voštanicu u litiji. Knez zapovjedi državnome tajniku da proziva vlastelu po imenu i da zabilježi izočne. Nakon toga knez izade sa svim vijećnicima i dvornicima, svak u odijelu po svojoj časti, i posadi se na pripravljeno sjedalište ispod dvorskih svodova. Oko kneza bili su liječnici i drugi odličniji ljudi, domaći i strani, pak suci, malovijećnici i pregati; a kneževi savjetnici sjedahu redom po starješinstvu a ne po vojničkome dostojanstvu ili zvanu kao nekada. Narod se oko dvora okupi, da gleda vijećnike i kneza i da se divi bogatome ruhu svoje sińorije. Od jednom se začu pjevanje — prolazili su frańevci i domenikanci, svi u svećenićkim odijelima, a u rukama s mahramama za sv. moći. Nakon malo ude u stõnu crkvu nadbiskup s podloženim biskupima i opatima. Tad se razdijeliše sv. moći, koje su to jutro

У Н И В Е Р З И Т Е Т С К А В И Б Л И О Т Е К А
bili iznijeli iz moćnika, i kad je sve bilo pripravno dođe u crkvu i knez sa vijećnicima, dva i dva, a pred njima trubači i zdari. Knez je nosio veliku išaranu voštanicu, a svaki vijećnik i zdari pomaću bijelu svijeću.

Nadbiskup side sa prijestola i pođe na susret knezu i vijećnicima, sa svetim moćima u rukama. Knez pođe tada s njim, a za njima uputiše se biskupi, opati s mitrom i ostali redovnici i svećenici, svaki od njih noseći po jedne moći, a pred svakim, s voštanicom u ruci, po jedan vlastelin ili koje drugo odličnije čelade. Za svakim misnikom s moćima išao je po jedan vlasteličić sa šibikom u ruci, da održava red među svijetom pri cjelivaću moći.

Kad se tako izredila litija, u kojoj stupaše množina bogoljubnoga puka muškoga i ženskoga, noseći blagosovljene svijeće da se njima dotaknu moći pak sebe, uputi se naokolo stône crkve, pa ispred kneževa dvora okolo Luže i kroz crkvu obranitelja sv. Vlasija povrati se u stônu crkvu, gdje u ruke određenih svećenika svak položi moći te je nosio, a ovi ih odniješe na veliki ôtar, uz koji stajahu dva vlastelina za sve vrijeme što su bile moći izvan moćnika.

Sada počne svečana misa, koju je govorio glavom nadbiskup Trivulzio. Ispjevavši evandjele, sudjakom u pratnji drugoga svećenika odnese knezu evandjeoske kniige da ih cjeluje, a u toliko uzadu na propovjedaonicu četiri kanonika, koji, po starome običaju, na vas glas stadoše pjevati:

Exaudi Christe unus Deus, Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.

Domino nostro summo Pontifici ac universali Papae salus et vita.

Domino nostro serenissimo imperatori Romanorum salus, honor, vita et victoria.

Domino regi nostro Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, salus, honor, vita et victoria.

Domino Reverendissimo in Christo Patri Archiepiscopo Ragusino salus et vita.

Domino Rectori Illustrissimo salus, vita, honor et victoria.

Dok su kanonici ovo pjevali, narod je uvijek odgovarao prvu strofu: Exaudi Christe i t. d. A kad kanonici pjevanje dovršiše, klisar otide u kneza, noseći u rukama kniige na kojim bjehu

napisane gorne molbe, i primi od nega 5 perpera za nagradu kanonicima pjevacima, koji ih medu sobom razdijeliše.

Kada se svrši jutrna erkovna sluzba, odniješe opet moći u kapelu, povrh svoda erkovnog, na pokrajnoj strani, i djaci, koji su ih prenosili, primiše na dar jednu voštanicu od dvije do tri unče za pojedine moći, pri čemu je bilo velika žamora, jer je svak htio prenijeti veće moći u kapelu. Taj dan knez pozove na objed odličniju vlastelu i vijećnike, a nadbiskup pogosti erkovne dostojanstvenike, opate i poglavice samostana.

Poslije podne vesele dopre do vrhunca. Nakon svršene večerne u stonoj erkvi, na kojoj prisustvova knez s malijem vijećem i ostalim glavarima grada, narod pohrli na Pile da gleda ordinancu. Tri ure prije noći postrojila se u velikoj paradi redovna vojska, tako zvana ordinanca. Nom je upravljao veliki kapetan bojne parade. To je bila najveća čast koju je mogao postići pučanin. Nosio je državnu jednoliku odjeću zlatom izvezenu, na glavi krasno nakićenu kacigu, a u ruci dugo koplje. Uz nega je momak ili podvornik, mladae od iste ruke, a slijede ga četiri stjegonoše i mnoštvo druge službe u sjajnom narodnom odijelu.

Vojska je sastavljena od Gružana, Brgaćana, čeladi iz predgrada i iz grada, pa od vlastele i pučana od 14 do 36 godina; razdijelena je u dvije vojničke čete, medu kojim se odlikuju pomorci, u narodnom odijelu, pod zapovjedništvom svojih kapetana.

Gradani izabrani za upravljanje svečanosti sastavljaju najljepšu i najbrojniju četvu pod zapovijedi poglavitog vode, kapetana redovne vojske. Četiri stjegonoše nose državne zastave i upravljaju su četiri dijela vojske. Drugi kapetan, kontra kapetan t. j. zapovjednik neprijateljske vojske, stoji na čelu posebne čete, oružan i on dugim kopljem.

Pošto se sva vojska lijepo uredi, veliki kapetan zapovjedajući prvu četvu, a četiri stjegonoše druge četiri čete, pak kontra-kapetan na čelu svoga puka, — uđu s Pila u grad, pucajući iz pušaka; te pred crkvom sv. Vlasija i pred dvorom, gdje je sjedao knez, nadbiskup, vijećnici, vlastela i upraviteli grada, pokloniše se paleći opet iz pušaka; a veliki kapetan svuda hitro izvijaše kopljem, mećući ga okretno u visinu i vi-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

jući ga oko sebe. Tako su isto radili i barjaktari sa svojim barjacima, velikom hitrinom motajući ih oko sebe, prebacujući ih iz jedne u drugu ruku i vijući ih svakojako. Kapetan, momak njegov i četiri barjaktara klañali su se pred knezom na špañolsku.

Tri puta sva ova vojska obide grad, uz neprestano pucñavu pušaka i vijañe kopala i barjakã.

Pred dvorom se opet zaustave i puste u srijedu tri prurušena lica: Čoroju, Vilu i Turicu, tri mitološka božanstva koja su pored Eskulapija štovali tokorse Epidavrićani pod imenom Davora, Baka i Zorane, sve dok se ne obratiše na kršćanstvo. Ti vajni bogovi kasnije su služili rugu i smijehu o pokladima i o ñekim drugim svečanostima, kad bi ih pratili sviralama i bubñima. Davor ili ti Turo, gorostasne visine, bio je voda. Imao je koñske kosijere i velike zube; čelo mu bijaše golo i slično čovječjem. Za ñim su hodila druga dva lica, jedno koje je predstavljalo Baka ili ti Čoroju s kitom cvijeća u ruci i s vijencem od mlade lozovine na glavi, a drugo, po ženskome obliću i po luku, kojim bijaše oružano, poznalo se da je Dijana ili Zorana, ili ti, kako je narod naprosto zvao, Vila.

Kad ovo trojstvo dođe pred dvor, gdje je bio knez, vijeće i poglavarstvo grada s ogromnim mnoštvom naroda, zametne nekakvu prostu narodnu igru. Iza igre dođe na red glavna tačka programa: boj. Vojska se razdijeli u dva neprijateljska tabora i zametne boj. Kontra-kapetan navali na velikog kapetana, a ovaj se koplem i štitom obrani i odvрати napadaj. Bitka je trajala sve dok veliki kapetan svlada kontra-kapetana; a narod, koji je s napetošću gledao borbu, stade kao iz jednoga glasa klicati velikom kapetanu.

Pošto pobijedeni kapetan preda velikome kapetanu svoje oružje, ovaj otide knezu i slavodobitno reče mu: „Presvijetli kneže, dobili su naši; sve je mirno.“ Burno klicañe pozdravi ovu vijest velikog kapetana; knez ga lijepo počasti, te će u pratñi svojih savjetnika u dvor.

Suton je već prekrpio prirodu, Dubrovnik je vas u ognju, pred rastvorenim crkvama gore duplijeri, a na prozorima gradskih kuća bijele voštanice. Na glavnu ulicu navrvio silan narod i gospoda, pa se šetaju i živo medu sobom razgovaraju.

Malo zatim zaoriše opet truble i bubnjevi, a omladina se uhiti, ispred manastira svete Klare, u kolo uz mješnice. Vlastela su razdragana prisustvovala ovom silnom veselju dobroga puka, a kad se mladost odmorila, iz stotine grla zaori se: Živio sv. Vlasi!

Pijerko Pucić šetao se Placom sa Sarakom, i upravo pred Sponzom, kad se je Saraka od néga rastao da pode u parčev hram, zaustavi ga gospar Ivo Gučetić i prišapne mu na uho, da se Lene do koji dan vjenčava za Ivana Antića.

— Je li sikuro? upita ga Pijerko.

— Sicurissimo, odvrati Gučetić.

— A ko ti je rekô?

— Vlaho Držić.

Pijerko umuče. Studen proleti mu udima, a neki unutrašnji nagon prišapne mu, da vaļa da se osveti; tā za osvetom je i čeznuo.

— Dakle ti nijesi kontenat? *) proslijedi gospar Ivo.

— Ah, uzdahnu Pijerko, i ne odgovori ništa.

— A ti impediškaj?)

— Troppo tardi³⁾, reče Pijerko.

— Pa što ti prema⁴⁾, bole ikad nego nikad; primijeti Gučetić.

— Ali kako? In che maniera? ⁵⁾ Fratra sam se liberô,⁶⁾ sve sam provô⁷⁾, ali zaludu. Ona je ostala kočuta⁸⁾ i u néga infisana⁹⁾.

Teško je opisati boj, koji je na ovu vijest nastao u Pijerkovim grudima; sva se négova čustva silovito uzburkaše. Lice mu se pretvori u lik smrti, na kome nijesi mogao naći traga duhu i umu; bila je to studena, mrtva krinka, pod kojom je bućao užasan život. Opazivši ga gospar Ivo u takome stañu, uvede ga u svoju palaču. Pijerko se u gospara Iva duļe zaustavio, i tu je bio skovan plan koji je imao ostati tajan za sved i za svakoga.

Zlatni je mjesec sipao svoje svijetlo, zvijezde su treptjele kao krijesnice o busenu, kad je gospar Ivo dopratio Pijerka

*) zadovoljan *) spriječi *) prekasno *) je stalo *) na koji način *) oslobodio *) pokušao *) uporna *) zaljubljena.

do njegova stana. Pred vratima mu Pijerko snažno prodrma desnicu i niskim glasom reče prijatelju :

— Dakle?

Gučetić ga zamišljen pogleda, kimne glavom i odgovori :
— Neka bude!

Uzdahnu Pijerko, kao da ga je nešto u grudima stislo, uzade uza stube i zatvori se odmah u svoju sobu. Što je krilo njegovo srce? Njegov život bio je tužno groblje na kom si zaludu tražio križ, kao znamen lepše nade u budućnost. Razne misli prolazile su njegovom glavom a sve se kretale oko jedne osobe, koja je bila središte te bijede i njenim povodom.

Što će biti iza djela, ako ga jednom izvrši? Samo sebe da ne upropasti! Čuvao je tajnu; izreče li je, on je propao. Stiskao je zube, stiskao usne, stiskao šakama grudi, a cijelo mu je tijelo drhtalo od groznice.

— Svršeno je! zamrmlja i baci se u krevet. Usnu, ali to bijaše grozan san. Sañao je, gdje sa Petke motri zalaz sunca; obzorje je bilo krvlju postrapano, a ispod Petke vidio je lešine i Lene i Ivana. Sunce je zalazilo, a nestalni krvavi traci titraju na njegovu lieu. Sunce je zalazilo, a sa suncem i njegova nada.

(Nastaviće se).

„Maternità“ Ade Negri.

— Walter baron Lubibratić. —

Lijep je broj godina protekao od kada je Ada Negri izdala zadnju zbirku svojih pjesama: „Le Tempeste“. Tek nakon devet godina izdala je: „La Maternità“, i tako najbolje odgovorila onima, koji su joj prebacivali da je, postigavši blagostanje, prestala pjevati, da joj je pjesnička žica istrošena.

U „Maternità“ je Ada Negri izlila sva svoja duševna čustva onih godina dugog muka, u kojima je djevojka postala žena i majka. U svakom se stihu pokazuje ova nutrna evolucija. Ńezina se pjesma uzdiže do vedrijih visina, ima u sebi nešto mistično, nešto sveto. Daleko od svake ipokrizije uzveličava Ada Negri u „Maternità“ triumfe svemožne prirode. Materinstvo može sa svojim brigama, bolima i radostima da i u sreću najpriprostije žene uzbudi duboka pjesnička čustva. Osobito za vrijeme potajnog razvijanja funkcija i misije, za koju i čovječanstvo opstoji, rasprostire žena oko sebe neopisivo blago poezije, što prodirući iz dubine sreća Ńezina, grije svojim žarom, obasjava svojom svjetlosti cijelo biće majčino. Ali pošto žena po svojoj naravi prikladnija je da čuti moć poezije, nego da je izražava, to je teško naći u književnosti epopeju materinstva, lirski ep pjesnikinje majke. Takav nam je ep dala Ada Negri u „Maternità“.

Duboko pjesnička je narav Ade Negri. Boli i jadi nevolnih nalaze odziva u Ńezinu sreću, izraza u Ńezinim stihovima. Sreće Ńezino ne će nikada prestati gojiti ljubav prema onim ogromnim četama ugnječanih radnika, za koje ona zahtijeva i prosi pravednost i milosrđe. A ljubav i smilovanje očituje Ada u svojim stihovima, u kojima je živo izražen i Ńezin život sa svim patnjama, sa svim bolima; ona u svakoj stranici podiže himnu Prirodi, blagosivlja život. Ova himna, ovaj blagoslov dobiva — kako smo već rekli — u „Maternità“ nešto sveto, nešto uzvišeno. Pjesnikinja, majka i žena posvećuje tajni materinstva stihove, koji zvuče kao žarka molitva. Sve će majke naći u Adi Negri nadahnutu tumačiteljicu Ńihovih najsvetijih

čustava, jer jedna njihova sestra govori, jedna njihova sestra pjeva, a ta pjesma prodire duboko do srea.

Ova zbirka pjesama ima svu ozbilnost epsku. Počinje se lirikom „Maternità“, najuzvišenijom i najdubljom cijele knjige. Od vlastitog „ja“ uzdiže se do čovječanstva; u vlastitoj boli nalazi dužnost, da tješi sve ljucke boli:

Io sento, dal profondo, un' esile voce chiamarmi:
 sei tu, non nato ancora, che vieni nel sonno a destarmi?
 O vita, o vita nova! le viscere mie palpitanti
 trasalgono in sussulti che sono i tuoi baci, i tuoi pianti.
 Tu sei l' Ignoto. Forse pel tuo disperato dolore
 ti nutro col mio sangue, e formo il tuo cor col mio core;
 pure io stendo le mani con gesto di lenta carezza,
 io rido, ebra di vita, a un sogno di forza e bellezza:
 t' amo e t' invoco, o figlio, in nome del bene e del male,
 poi che ti chiama al mondo la sacra Natura immortale.

Iste misli zaokupljuju pamet tisućama drugih majaka, iste se nade izvijaju iz srea svih ostalih žena. Neopisivo se vesele zreali na njihovu licu; njih podiže sveta ljubav nad lude, nad hladnu znanost; njih postavlja materinstvo na ôtar, jer je svet plod utrobe njihove:

E penso a quante donne, ne l' ora che trepida avanza,
 sale dal grembo al core la stessa devota speranza!
 Han tutte ne lo sguardo la gioia e il tremor del mistero
 ch' apre il lor seno a un essere novello di carne e pensiero;
 urne d' amore, in alto su l' uomo e la fredda scienza,
 come su altar, le pone del germe l' inconscia potenza.
 È sacro il germe: è tutto: la forza, la luce, l' amore:
 sia benedetto il ventre che il partorirà con dolore.

Polazeći sa stanovišta, da su svi ljudi na ovom svijetu plod iste tajne, iste boli, Ada ih zakliće, da se ostave svake medusobne borbe, da zaborave neprijateljstvo, mržnju, da se u ljubavi grle, zajednički rade za sveopću korist, dok im kod kuće pri kolijevci pjevaju jake i odvažne njihove žene:

Oh, per le bianche mani cucenti le fascie ed i veli
 mentre ne gli occhi splende un calmo riflesso de i cieli:
 pei palpiti che scuoton da l' imo le viscere oscure
 ove, anelando al sole, respiran le vite future:
 per l' ultimo martirio, per l' urlo de l' ultimo istante,
 quando il materno corpo si sfascia, di sangue grondante:

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

pel roseo bimbo ignudo, che nasce — miserrima sorte!
su letto di tortura, tavolta su letto di morte:
uomini de la terra, che pure affilate coltelli
l'un contro l'altro, udite, udite!... noi siamo fratelli.
In verità vi dico, poichè voi l'avete scordato:
noi tutti uscimmo ignudi da un grembo di madre squarciato.
In verità vi dico, le supplici braccia tendendo:
non vi rendete indegni del seno che apriste nascendo.
Gettate in pace il seme ne i solchi del campo comune
mentre le forti mogli sorridon, cantando, a le cune:
nel sole e ne la gioia mietete la spica matura,
grazie rendendo in pace a l'inclita Madre, Natura.

„Gérmina“, oda koja slijedi, obrađuje na dalje isti uzvišeni predmet. Pjesnikinja, imajući postati skoro majkom, pita:

Porto io forse un messaggio
d'amore?...
Di pace un senso pio
per ogni vena io sento.
Sono io forse strumento
di Dio?...

„L'estasi“ je prava idila skromnog kućnog života; prikazuje nam majku u cijeloj priprostitosti i miloti nežinoj. Majka šije poculicu za novorođenče, koje će eto brzo ugledati svijetlo sunčano. Šije marljivo, s ljubavlju, radujući se tom novom životu. Na jednom se krene, poculica joj ispala iz ruku, blaženi joj se posmijeh zrcali na licu. Zanesena u ugodne misli sluša, kao da joj neki daleki stvor iz daljine govori glasom jedino njoj razumljivim:

A qual raggio l'intenta anima è vólta?...
Mai questo acuto spasimo d'estasi
le scolorò la faccia
quando la cinser l'adorate braccia;
mai fu sì bella, fra riso e lacrime,
quando, folle d'amor,
il suo prescelto le posò sul core.
Così la bruna figlia di Nazareth
udi la sacra voce,
congiungendo le mani ùmili in croce:
piccola voce nova e terribile
che dice a l'infinita
tenerezza materna: Eccomi, o vita!...

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ozbiljno shvatañe života pokazuje Ada u lirici „Il Dia-
logo“. Ona zna, da je „troppo pesante la croce“, što svaki na
ovom svijetu mora nositi, ali ipak tješi svoje milo djeteece, da
ne očajava, jer

vi sono viole
ne i prati. Vi sono farfalle ne l'aria.
È bello, da un ciglio di vita solitaria,
fissare lo sguardo nel sole.

Pa kad bi u borbi o život malaksao, kad bi ga izdale
snage, ona će biti uza ņ, ona će ga hrabriti svojim riječma i
primjerom, ona će mu pomoći nositi teški križ:

... al fosco tuo cor la mia voce
dirà le parole d' un' unica fede;
saprò, lacerando la veste ed il piede,
portare con te la tua croce.

Majke su svete, imaju dakle pravo a i dužnost, da radi
onih boli što trpe, onog dobra što čine, zahtijevaju da među
sinovima ņihove ljubavi vlada mir, blagost, ljubav, a ne nasile
i mržña. I u „Maternità“ zastupa Ada Negri one iste nazore,
za koje se je borila u prvim djelima svojim. U svojem novom
stañu materinstva, u radostima i bolima toga stanja našla je
ona nova nadahnuća za svoje uzvišene ideje istine, pravednosti,
milosrda i uzajamne ljubavi među ljudima. U ovoj zbirci pjesa-
ma spaja Ada Negri najplemenitija, najñežnija nutrña čustva
ženska s najsmjelijim nazorima, najdublim razmatrañem cjelo-
kupnog izvañskog svijeta. Boli joj materinske ne udahñuju
stihove ñežnih tužalaka, nego stihove lute žalosti nad neopisi-
vim nevolama onih jadnih majaka, koje u tome stañu ne po-
znavaju radosti, vesela, utjehe, nego trpe najteže muke, jer su
nesretne, jer su siromašne. Nevole i jade ovih nesretnih matera
opisuje i na vidjelo iznosi tako strahotnom tragičñosti, da čita-
tel i nehotice pomišlja na pjesnika prožeta zbiļa svetom vatrom
božanstvenog nadahnuća, e bi se reklo, da mu stihovi prova-
ljuju iz moždanâ potpuno savršeni u svakom pogledu. Ova du-
boka tuga nad nevolom i bijedom nesretnih majaka osobito je
izražena u „Le dolorose“. Kako ne navesti one stihove, u ko-
jima se zrealе sve boli jadnih, nevolnih matera, koje od kad

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

su začele dijete pa kroz cijeli život nijesu imale jedan časak
radosti. jer ih je neprestano gonila bijeda, nevoļa?

Noi concepimmo senza gioia il figlio
che splende ai sogni come splende un giglio.

Noi portammo nel sen la creatura
con fatica, con fame e con paura.

Ne le soffitte dove manca l'aria,
ne le risaie infette di malaria,

ne' campi dove passa, orrida Iddia,
la pellagra con occhi di pazzia,
ne' luoghi di miseria e di servaggio,
chiedemmo a Dio Signor forza e coraggio;

pregando, allor che la virtù svaniva:
— Prenditi il figlio, o Dio, prima ch' ei viva.

Noi procreammo in viscere malate
le tristi creature a pianger nate.

Il guasto sangue de le nostre vene
ebbero, e il peso di nostre catene:

ben vorremmo, nel giorno, esser con loro,
ma il giorno è breve ed è lungo il lavoro:

ci afferran del bisogno i rudi artigli,
mentre la strada ne corrompe i figli.

Madri noi siamo per l' angoscia e il pianto,
non per cantar su rosee culle un canto:

cantalo tu — che il mondo abbia pietà —
questo supplizio di maternità.

Tu che scrivi col sangue de i fratelli
caduti e coi singulti de i ribelli;

tu che lottasti con nemica sorte,
canta il dolor più forte de la morte.

Ricòrdati, ricòrdati: così
pianse tua madre ne i lontani di.

Ricòrdati, ricòrdati: e il tuo grido
sia come uccello di selvaggio nido:

come popol che irrompe a la battaglia,
come fiamma che incendia la boscaglia:

dica a la terra: Salvezza non v' ha
se umiliata è la maternità!...

Ovaj je stih sinteza svih nazora Ade Negri. Čovječanstvo će
tek onda moći doći do blagostaña, do sreće, ako se bude imati
prama majci onaj obzir, što zahtijeva nezino stañe, nezino po-
ložaj u obitelji i društvu.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Tužne slike i prizore iznosi Ada Negri pred naše oči. Tu je majka, koja je umrla dajući na svijet čedo svoje. Na posteli leži

La Morta che sembra dormire.

Kao djeвица obučena je u bijelu, a bijelo joj je cvijeće posuto na grudima. Smije se mrtva majka; na licu joj počiva nebeski mir. Ruke grle mrtvo čedo, a usne kao da govore:

È mio.

Io n' ebbi la prima parola
che sola compresi: nessuno
lo sa, ciò ch' ei disse a me sola.

Se visse de l' anima mia,
mori de la stessa mia morte:
laggiù ci farem compagnia.

Chi sa?... forse avrebbe smarrita
lontano da me, la sua strada.

Che è mai, senza madre, la vita?...

Chi sa?... forse un solo ed un vinto
nel mondo che è senza pietà...

... Oh, meglio, o mio sangue a me avvinto
sparire, ne l' eternità!

Pišući ove stihove možda jo Ada Negri mislila, da ju je mogla zateći ista sudbina. Dugo je болоvala, nevrastenija je za nekoliko godina prikovala uz postelju. Kćerka, druga, umre joj nakon mjesec dana. Činilo se, kao da je taj kobni udarac za uvijek udušio u Adi Negri svaki pjesnički polet. Ali to se nije dogodilo; moćnija nego li prije izvinula joj se iz grudi pjesma, da opjeva onog andeoka, onaj prerani grob.

— Zašto nijesi htjela živjeti? — pita turobno majka svoju mrtvu kćerku.

Velata di candidi veli
saresti or fra queste mie braccia;
avresti ne gli occhi vaghissimi
l' azzurro de i cieli;
ed io ti direi le gioiose
parole che tutte bisbigliano
le madri ai bambini, cogliendoti
a fasci le rose.

Mrtvi je dan. Majka misli na svoju kćerku, koja je samo za časak otvorila oči, da ih opet za uvijek sklopi. Pogled

joj je tih milih očiju ostao duboko usaden u srcu, ali poteze lica mile kćerke ne može da sebi predoči. Teško je majka болоvala, kad joj je kćerka umrla :

Morivo, lo so. Sui cuscini

rizzata la testa convulsa,

io vidi quegli occhi divini.

Tentaron le labbra una pia

parola di benedizione.

Poi vinse, su me, l' agonia. —

O tu che portavi ne i tristi

tuoi occhi il perchè del mio male,

o tu, che di quello moristi ;

da lunge mi guardi, mi guardi,

con muta struggente pietà. —

Comprendi?... mi aspetti?... È già tardi,

fra poco la mamma verrà.

Od osobite je pjesničke vrijednosti lirika „Mara“. Ada Negri, koja je svojoj mladosti bila pučkom učiteljicom u Motta Visconti, selu Lombardijskom, prikazuje nam u ovoj pjesmi majku ubojice Caserija, koja baš žive u tom selu. Način kako nam Ada predočuje tu jadnicu i sve ņezine duševne boli, tako je priprost, a ujedno tako uzvišen, da se je tu pokazala na vrhuncu svoje pjesničke vrsnoće. U nešto dvadeset kitica izražene su sve boli te jadne majke, koja još uvijek lubi sina ubojicu, »vivo e pur morto«; predočen je cijeli psihološki proces, od časa kada je mladić, ņezin sin, zašao sa staze kreposti, pak do trena kada je izvršio ubojstvo; izražena je tuga majke, kojoj stih, ne kao ukor, nego kao znanstvenu potvrdu činjenice, što selakiña opet ne može da razumije, jer neuka, govori :

forse, incosciente,

un germe de la tua psiche dormente

passò in lui, fecondando il suo delitto ;

prikazana je iluzija jadne majke koja će

il lenzuolo

ove sarai, per la tua pace, avvolta.

E implori presso il figlio esser sepolta,

perch' ei non sia, pur ne la morte, solo.

Pri ogñištu prede stara majka; ulenica od časa do časa baca koji tračak na ņezino lice »che d' avorio pare«. Nije baš stara

ma son tutte bianche
le rade chiome, e l' orbite infossate
non contan più le lacrime versate.

Nezin je sin ubio kraļa! Nikad ga ona ne će više vidjeti:

Più mai, nel mondo
ella potrà vedere il suo figliuolo.
Solo è, per sempre e senza fine solo,
vivo e pur morto, d' un abisso in fondo
pieno di sangue — e il vero sangue a fiotti
corre, sprizza, zampilla insino al core
materno. — O sempre rinnovato orrore
de i lunghi giorni, de le lunghe notti!

Ona nije mislila, da je nepravedno za kruh drugomu žeti pšenicu i boreći se s gladi i svakom nevoljom kuburiti od dana do dana. Radila je danu i noću; nihalala je bez odmora, bez radosti, kolijevku, u kojoj je počivao nezin jedinae. Uz nu je rastao

quel figliuolo esile e bianco,
esile e bianco come una fanciulla;
e le chiedea talor, con veemente
desio ne gli occhi, una storia di re.

„Non so narrarti una storia di re:
che ne sa del suo re, l' umile gente?
Egli è solo e lontano, come Iddio:
fra la sua torre e il nostro casolare
ci sta tutta la terra e tutto il mare:
egli è in alto ed è solo, o figlio mio.“

Sin je krenuo u svijet. U tvornicama je vidio ogromne čete onih nevoljnih radnika, koji prikovani uz razne strojeve rade bez odmora, bez prekinuća, prateći kad i kad buku i štropot strojeva sa svojim tužnim pjevanjem. Često se nad tim istim tvornicama nadvio grobni muk „strajka“; strojevi su za čas počivali, da kasnije većom silom zgrabe svoje žrtve:

Ne le rombanti
fabbriche il torvo ansare udì dei mostri
d' acciaio a mille artigli, a mille rostri,
de le donne sposarsi ai tristi canti;
il tremendo silenzio udì talvolta
de gli scioperi: star, muti ed inerti
i mostri vide, ma con gli occhi aperti
per afferrar le prede un' altra volta.

Sve to je vidio: duboka tmina zaokupila mu dušu; tražio je, onoga, koji je, po njegovu shvatañu, svemu kriv:

Qualeheduno egli cercava
al di là de la folla e de la strada,
col grigio sguardo acuto come spada
pieno di lampi tra la chioma flava.

U najkukavnijim krčmama, gdje se sakuplja izmet društva, vidio je svoju braću, kako u čaši vina traže zaborav svojih nevolja. U bônicama, u tamnicama, svagdje nalazio nevolnu braću svoju, mučenike rada, žrtve krvoločnih, bezdušnih gospodara. I ovi prizori još većma uspiriše njegovu mržñu prama onomu, koji živeći

solo e lontano come Iddio,

ne će ili ne može, da jadniku mučeniku pomogne. I tražio ga dugo, dugo, dok

un giorno — un giorno, finalmente, a quello
ch' egli cercava da l' età lontana
giunse, fendendo una muraglia umana,
e gli cacciò nel petto il suo coltello.

Majka prede pri ogñištu. Ńezine usne, koje su do zadñe kapi ispile čašu pelina i žuči, ne umiju, ne usuđuju se moliti. Ništa se nije u nevolnoj kolibici promijenilo:

v' è l' uguale miseria e v' è l' uguale
nuda tristezza, e un tanfo glaciale
qual di covo selvaggio abbandonato.

I ako joj je sin počinio najveće zlodjelo, što se pomisliti može, ipak ga majka još uvijek lubi;

L' ami, il tuo figlio, che ne l' odio scritto
portò il suo fato.

Ona ga još više lubi, premda

per lui dannata
de la vergogna a l' implacabil giogo,
de l' insonne rimorso al laccio, al rogo,
complice ignara, santa e disperata.

Ideja smrti često se ponavlja u „Maternità“. Tako u odi „Martha“ predočuje nam Ada Negri majku, koja kraj svih velikih boli radi do zadñeg časa, da ne izgubi nadnicu, premda

taj nasilni rad u takim prilikama lako je može dovesti do hladna groba. Tek pošto je dovršila svoj posao

corse a la casa, e cadde su la soglia.

E gemè senza freno — e allor che sôrto
fu il pallido mattin, la sventurata
con un urlo di bestia lacerata
mise a la luce un angioletto morto.

Tri je dana zatim lebdjela među životom i smrti,

fatta di pietra ne l'immobil volto.

Ma il quarto giorno — e gelido il rovaio
soffiava ancora — volle alzarsi, esangue
come avesse perduto tutto il sangue...

... così disfatta ritornò al telajo.

Negacija je svake materinske ljubavi Elijana, gizdava i bogata gospoda, koja u svojoj utrobi ubija plod ljubavi, da joj rođene ne nagrdi lijepo tijelo :

Premerà dunque il greve
travaglio, il peso enorme,
le scultorie forme,
la sua beltà di neve?...

Spasimerà la pura
marmorea carne anch'essa
dilaniata, oppressa
da l'immortal tortura?...

No. — La superba vuole
de i balli fra le chiare
pompe gioir, regnare,
come rosa nel sole!...

I zato je

decretato

l'atto che non ha nome.

Prevršio je zaista mjeru svake opakosti i zloće

chi osò questo delitto.

Eto opet se pokazuje na plesovima ona, koja je u svome čedu ubila samu sebe; svi joj se dive, svi se klaňaju nezinoj lepoti, ali ona nije sretna, jer

un sordo male

misterioso, da le

viscere che le rosse

sue mani han profanate

suechierà il sangue, lene
lene, fin che le vene
avrà tutte vuotate;
e una manina informe
l'attirerà fra l'onda
del gorgo senza sponda
ove il rimorso dorme.

Dvije lirike „Vengo Nini“ i „È partita“ stoje u uskoj svezi među sobom, te pokazuju, kako je moćna ljubav majke prama svome čedu. Nigdje majka ne nalazi utjehe, kad je izgubila svoje milo dijete; ni sama obitelj nema za nju više vrijednosti; život joj ne pruža nikakve ugodnosti, ona želi jedino smrt.

Umro je sinčić. Majci se čini, kao da je čeka, kao da je zove; ona čuje njegov glas, s njim se razgovara. Rado će poći za njim, e da se u grobu blizu svoje majke umiri:

Vengo, Nini. — So bene
che mi aspetti da tanto
tempo, e ti struggi in pianto
quando la notte viene.

So che non hai riposo
che col tuo capo su la
mia mano.

Ali je nešto zaustavlja: treba da kuću raspremi, da muž, kad se povрати, nade sve u redu. Jadnoga oca! Izgubio je jedineca sina, a što će sad, ako ga i mila drugarica zapusti?

Lascia ch' io metta i fiori
ne i vasi, e accenda il foco
pel babbo, che fra poco
ritornerà da fuori.....

Povero babbo!... solo
sarà, per sempre. — Vengo
Nini. — Se mi trattengo
un poco, o mio figliuolo,
se m' indugio così,
è perchè penso, sai,
al babbo, che più mai,
più mai..... Vengo, Nini!

U srcu se jadne majke bori ljubav prama sinu s ljubavlju prama mužu. Teška je ta borba! Dugo je jadnica neodlučna: ona mo je zove jedinac, koji daleko od nje ne može naći počinka,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ovdje je zaustavla ljubav prama mužu, s kojim je u slozi i ljubavi dijelila sve radosti i sve nevole života. Luta je borba! Napokon je ljubav prama sinu nadvladala sve druge obzire, sva ostala čustva. Povratio se otac u večer kući, ali, jaoh, našao ju je:

stesa fra il letto e il muro.
Sul cuore un grumo oscuro
di sangue; fra le dita
la rivoltella; calmo
il volto, come in vita;
bella qual'era ai lieti
anni di giovinezza,
quando mirti e roseti
non eran freschi come
i fior de la sua bocca,
il fior de le sue chiome.

Pošla za svojim djetetom, a da se s njim nije oprostila:

Nulla lasciò: nè pure
un foglio che dicesse
— perdonami. — Nè pure
una riga d'addio.
Ne la sinistra ancora
stringe — davanti a Dio
che il suo Nini le prese, —
un ricciolo del bimbo
seppellito da un mese.

(Nastaviće se).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

NA MIHAJLU.

— I. E. —

Nekropolo u Lapadu stara,
Kud prolazeć ustavlah se često
Pred pločama drevnijeh gospara!

Tijesno si ali divno mjesto
U osami, na domaku mora,
Gdje tišine gospoduje prjjestô.

Sred vječnoga zelenila bora
I čempresa i masline sjetne
Duh se diže iznad svjeckog ěvora.

Tu prirodne sile nedospjetne
Kô da šapću rodenomu juče',
Da se umom u otajstva metne,

Gdje vrijeme v'jekove ne suče;
Gdje svjetovi svemira bezbrojni
Ne valaju goleme obruče;

Elementi gdje svijeta bojni,
Uzajmičnim ratom ukroćeni,
U jedinstvu miruju spokojni.

Mikrokozme teško zamagleni,
Daj teškijeh misli se okani,
Trenutak je boravak na m'jeni!

Grkim voćem nude te zemani,
Krvavi su svuda ti tragovi,
A oblačni svi su tvoji dani.

Što je java? Što i noćni snovi:
Istinom ih držiš dok ti zjenu
Ne zaplusnu svjetlosti valovi.

Ko će vareti ugonenut e'jenu?

U sreću se jedna majke bori
ma mužu. Teška je ta borba!
Dugo je jedina neodoljena: ona
može je završiti, ali ne može nadi počinuti.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

Мала Библиотека. (Крај).

У посве нас други свијет води Стеван Сремац са својим »Чича Јорданом« (свеска 66.), који хоће да буде и јесте оно и само оно, што други наслов каже: једна слика. Њезин садржај? Са неколико ријечи испрчани садржај које Сремчеве приче је увијек само хладан и непотпун костур њен, из тог веома простог узрока, што код Сремца (исто као у Ђоровићевим цртама) садржај није главна ствар. Код »Чича Јордана« то нарочито важи, јер кад бих вам казао да је Јордан дошао из Старе Србије у оно доба, када се министар звао попечитељ и начелници носили солуфе, да је био вриједан, добар и знао свега и свачег, да је био доброћудан пудар (баштованицја), који је сâм спасавао дјецу, што су му воћа краља, од родитељских батина, и онда резоновало да је »Господ зар тако наредије у своју мудрос: да за чворци и за деца — резилак и срам и греј нема«, да је доцније отворио апчницу »код Севала«, што је са својим добрим јелом, некрштеним вином и Јордановом добротом живо подсјећала на ону стару Болеч механу, за коју се говорило: »Бог да прости на Болеч мејану; једосмо, писмо, не исплатисмо — и још куеур добисмо«, — онда би вам ова занимљива, непретенциозна црта изгледала досадна и празна. И њезине су главне одлике овај лагани, сунчани хумор, она мека, тиха, непримјетна, скоро, иронија, што Сремчеве ствари пријатним, ведрим, угодљивим чине, и вјешта, неусиљена обрада појединих епизода, сцена или, правилније, сличица, што их Сремац без неке особите усиљености у и око главне слике ставља. На примјер преговори, које чича Јордан пудар са ухваћеном дјецом води; сцена између њега и малог крадљивца Мила, коме млаки баштованицја на посљетку и сам даје јабука, да их носи кући; Сремчево описивање Јорданове апчнице и кухиње; чичино расправљање са гостима неплатишама и приказ између побожног апчије, који сриједом и петком својим гостима ни за које паре не би дао мрена јела, и ателисте ђака, што такав поступак сматра »интолеранцијом најгадније врсте«, »шпањском инквизицијом« и »атаком на

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

своју слободну вољу«, — све је то веома згодно да читаву слику допуни и њезиној композицији извјесну округлину да. Али не могу а да, праведности у хатар, не споменем и једну доста видну махну и ове Сремчеве приче: његову излишну, неријетко коме и досадну опишрност у причању и описивању.

Ово Још само о »Скицама« Светислава Стефановића хоћу да говорим. И ја то радо чиним, јер волим такве ствари. Оне нијесу само зато написане да нам пруже трепутну забаву, те и нијесу за читање у кревету, прије спавања, јер вам не ће натјерати на очи жељени сан. Она вас скоро нагоне да их мислећи читате или, још чешће, да се замислите, пошто сте их прочитали. Зато оне и нијесу веома забавне. То су неке мисаоне приче, које не спадају у категорију оних баналних цртица, које се, у најбољем случају, само једаред дају прочитати. Нарочито су »Саможивост беде«, у којој се приказује једна жена, чија је једина својина и једини понос несрећа њезина, лијепо изведена »Чича Милојева филозофија«, мало невјероватна и претјерана прича »Међу сном и јавом«, црта »Јача него љубав«, у којој Стефановић изводи ту доста чудну мисао да у човјека има и силнијих осјећаја од љубави и нагона за одржавањем, претпоследња скица »О, Христе Спаситељу, где си?« и нешто одвише овлашна силуета »Материна жртва« — згодни примјери за то. Један цитат, једна чича-Милојева мисао: »Сваком је живот мио и сваки има права, кад се родио, да ужива живот. И што му ја не бих помогао, кад могу и кад мене чини срећнијим, задовољнијим да помогнем другом уживати овај живот, ако је он свима око мене црн и крвав и горак? Ако не помогнем посрнула трговца, док му се још може помоћи, постаће непоштен, почеће варати свет, па ће варати и мене и уместо чиста зајтина, даће ми неко смрдљиво уље, што се ципеле мажу. Пусти сељака да пропадне — и он ће ти уместо пуне мерице жита донети три четврти кукуруза и четврт жита од горе, да те превари, ако може. Кад је живот у митању — и част и поштење и дужност све је то ништа, све се то може прегорети животу за љубав. Отуд је сва несрећа у свету, што човек не може да ужива овај живот онако, како му је земља казала, кад га је родила«. И последице ове мисли чича Милоја, који изнад свега љуби живот

и црну земљу, још овај цитат из »Саможивости беде«: »Доиста у потпуном смислу, сматрала је она несрећу као своју својину, као нешто што њој само припада, што нико други не може с њом делити. И зар да не верујем онда онима, који су управо њу кривили и осуђивали због све несреће њеног дома. Он је, веле, био рђав, али се могао дотерати. Имао је он и добрих страна, бар у младости. Био вредан и усталац као мало који — док се није прошио. А она место да га извлачи, све га већма у зло гурала, све га већма одбијала, одбијала и од себе и од куће и од свега добра. Кајући се можда, што је прекршила вољу родитељску, несрећна с клетве њихове — она је мислила и осећала да мора бити несрећна. Најмањи његов прекор њу је до срца вређао; најпростивија његова погрешка њу је до очајавања доводила. Тако се она убрзо осећала најбедније створење на свету, а њен муж био је оглашен као најгрђи на свету. Чак ти, што бране донекле њега, веле, како је она напуштала децу своју, како их је и сама на зло наводила — једна јој се кћи сасвим проневаљалила — само да се може тужити како је несрећна с децом, какво зло она трпи, каква је она мученица! Ја и то верујем.« — Ма да су ове цртице прилично далеко од савршенства у опажању (спољашњег живота), дикцији и карактерисању (ово задње треба, изгледа, уопште да замијени једна, скоро, врло дубока психологија), оне су предгласници једног симпатичнога, иако нешто нервозног, некако раскиданог дара без оне, много пута, неизбјегне почетничке пипавости, и ја у писцу ових потешких, овдје-ондје невјешто стилизованих скица видим једну несвакидашњу и храбру pjesничку индивидуалност, једног свијесног приповједача, који не греду по обичним и угаженим стазама шаблонске приче, већ нам на свој начин даје своје сопствене ствари, или се бар труди да то чини. То још увијек не значи да се Стефановић није ничему научио од других (он сам спомиње Едгара Поа), или да је овај жанр потпуна новост у нашој умјетничкој приповједи. Нарочито су »Луталице« подесне да вас подсјете на Станковићеве, и у »Срђу« приказане »Божје људе«. Истина, паралела је и одвише комотна и не најдрагоцјенија врста приказа и доказивања, али је у извјесним случајевима — особито (то изгледа мало парадоксоно) ако ука-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

зује на разлике између две и оне ствари — ипак дозвољена. Дакле: Борисав Станковић нам своје просјачке износи онакве, какви су, сву њихову голотињу, њихов разривени свијет и безцијелни живот, он црта људе, којих је било и каквих има, те, чинећи само то, он њихове душе оставља сакривене у полумртвом тијелу и под сиротињским ритамима им; Стефановић, пак, слика људе, каквих би могло бити, и за њега нијесу главни сами му јунаци, њихов спољашњи живот, њихово месо и њихова крв, он не ће само да препричава саме догађаје, него у свему тражи неку идеју и неку општу мисао, те реалне фактове, како сам каже, потчињава својим умјетничким смјеровима; Станковић је гледао своје несретнике, жали их неким чудноватим, само посредним етичким сажалењем и воли лудога Мелка, лијеног Љубу, кошчатога Марка; Стефановић, опет, замишља своје јунаке, труди се да накалами на њих мисли, што их је сакупио по народу, на свога »срећног јадника« Симу Упрежа и »чудноватога свеца« газда Тодора, сумахнитог Миливоја, филозофа чича Милоја и фанатично побожног Жицу анализује, испитује хладно, наметно, — докторски. На крај свега тога Стефановићеве причеце опомињу нешто на »Божје људе« Станковићеве, али су те сличности само спољашње и при другом читању скоро посве ишчезавају. На крају морам још и ово да споменем: поред извјесне нетачности језика и слабости у карактерисању, овај »писац истинитих прича« има једну не толико озбиљну и тешку, колико непријатну погрешку, која би се, међутим, лако дала избјећи: он и одвише тумачи, сувише филозофује и одвећ дебело подвлачи ствари, које јаче хоће да истакне, — погрешка, која би се, можда, и као увриједљиво мала вјера у читаочеву машту и његову проицијивост назначити могла. Но Светислав Стефановић, доктор медицине и лиреки пјесник, је ипак добро учинио, што је написао своје »Скице«. Јер он нам у њима умје често и нове ствари казивати, па и кад само добро познате понавља, он то не чини без угодљиве топлине и нових пианаса.

Черновци.

Ил. Ивачковић.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Лукa Меловић

БЕОГРАД

Luka Celović

БЕОГРАД

ОСЈЕНЕ И ПРИКАЗИ.

„Sutonski soneti“ od Dr. Tresića-Pavičića. Naklada M. N. Spuževića. Zagreb.

Kad je ono pred nekoliko godina (1891.) Dr. Tresić izdao svoje prve pjesme „Glasove s mora Jadranskoga“, po kritikama činaše se, da se je i u nas rodio genijalan pjesnik. Svud panegirici, svud kovaña u zvijezde tako, da si se čudio, kad si pročitao tu zbirku i pitao čemu ti slavospjevi, čemu to? I nijesi mogao da protumačiš. Ima u toj zbirci lijepih pjesama, ali i ono izgubi čar i lepotu, kad poslije. naideš na koju takovu da ni u prozi ne bi mogao što slična kazati. A ipak slava, hvala i uzvisivañe.

Kad je pred tri četiri godine Slovačić izdao studiju o Tresiću, navališe tako na ű mnogi kritičari, pa i sâm Tresić, da je jadan čovjek morao umuknuti, premda je bio najavio, da će izdati niz studija o hrvatskim kniževnicima.

Sugeruje li tim kritičarima Tresić? boje li ga se? nameće se pitanje. Slovačićeva kritika bila je savjesna, premda je u nekim tačkama pre nagljivao. Čemu ta strava pred Tresićem? Eto je sada izdao svoje „Sutonske Sonete“, pa pogledajte kritiku (ako se tako može nazvati ona pisanija) mladog pjesnika (?) B. Lovrića u „Novomu Listu“, pak ćete se čudit, kako taj čovjek taka šta može da napiše. Pročitajte panegirik u „Jadranu“ broj 14: pak ćete vidjeti, da takvih slavospjeva nije imao ni sam Carducci.

Nadamo se da mi ne ćemo zabasati, da nama ne će sugerovati ni Tresićeva osoba, niti da ćemo mi iz kakve pizme oerniti Tresića.

Sutonskih soneta ima tačno 99, a da ih je ukinuo barem 30, knižica bi bila izvrsna. Ali, želiš li pročitati te sonete, moraš se znojiti. Upravo grozno! Onaj teški stil, oni zamršeni periodi tako te muče da ne možeš pojmiti. Svaki Tresićev sonet treba da pročitaš najprije pomñivo jedan put skupljenom pameću, da pomno analizuješ period po period, pa pročitaš malo brže drugi put i onda treći, i tek ćeš ga razumjeti. Grehota što je često onako lijepa, onako originalna koja misao, kao

što je sonet „Sutvu“, oslabljena onakim stilom. To je sve isto kao kip divne koncepcije ali slabo isklesan. Da Tresić malo bole proučava stihove, da ima malo autokritike, moglo bi ga se bez sumnje i bez ikakva prigovora staviti o bok Kraičeviću. A ovako je iza néga.

U ovoj knjižici ima krasnih soneta, originalnih kao „Sutvu“, „Jematva“, „Pjesnikova krila“ i onda svi oni „Vienčić ljubica Marici na grob“.

Tresić više uspjeva u pjesmi, gdje mu srce vlada, ili gdje uzima sižè iz prirode, nego li gdje reflektuje, gdje se zadubljuje u filozofiju. Pa ona neka négova mržnja na svijet, ono gadeće, tako je banalno, da postaje gdjegod gola goleata proza. Takvi su soneti: „Pjesnički vijenac“, „Žabe“, onda onaj: „Nad jazom očaja“. Kako rekosmo, divno je ono deset soneta: „Vienac ljubica na grob Marici“! Sve jedan lepši od drugoga, a osobito II., IX. i X.

Ima među sonetima i jedan uspjeti iz naše okolice t. j. „Na groblju sv. Mihajla u Lapadu“.

Tresić je pokazao i ovim novim svojim djelom, da je on u istinu pjesnik, mislilac, ali da mu umjetnička strana u mnogim pjesmama hramle.

Dubrovnik, 8 travna 1904.

B. M.

11/10